

Sygn. akt II Ca 1319/12

POSTANOWIENIE

Dnia 20 września 2013 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Iwona Siuta
Sędziowie:	SSO Mariola Wojtkiewicz (spr.) SSO Zbigniew Ciechanowicz
Protokolant:	Ewa Zarzycka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 6 września 2013 roku w S.

sprawy z wniosku **J. O.**

z udziałem A. O.

o podział majątku

na skutek apelacji wnioskodawczyni J. O.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Stargardzie Szczecińskim z dnia 4 lipca 2012 roku, sygn. akt I Ns 1185/11

p o s t a n a w i a:

1. **zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie IV w ten sposób, że tytułem spłaty zasądzić od wnioskodawczyni J. O. na rzecz uczestnika postępowania A. O. kwotę 10 000 (dziesięć tysięcy) złotych płatną do dnia 22 września 2014r. z ustawowymi odsetkami w razie opóźnienia w płatności zasądzonej kwoty;**

2. **oddalić apelację w pozostałym zakresie;**

3. **ustalić, że wnioskodawczyni i uczestnik postępowania ponoszą koszty postępowania apelacyjnego związane ze swych udziałem w sprawie.**

Sygn. akt II Ca 1319/12

UZASADNIENIE

Postanowieniem wydanym w dniu 4 lipca 2012 r. Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim (sygn. akt I Ns 1185/11):

I. ustalił, iż w skład majątku wspólnego J. O. i A. O. wchodzi:

- prawo własności nieruchomości lokalowej położonej w miejscowości K. nr 13/7 o powierzchni 45,70 m² dla którego Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...) o wartości 81.000 złotych z prawem własności której związany jest udział w 1387/10000 w nieruchomości wspólnej dla której Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...),

- prawo własności nieruchomości gruntowej, oznaczonej numerem ewidencyjnym (...), położonej w miejscowości K. o powierzchni 0,0371 ha, dla której Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...) o wartości 2000 złotych,

II. ustalił, iż wnioskodawczyni J. O. przyczyniła się do powstania majątku wspólnego w 80 procentach,

III. dokonał podziału majątku wspólnego J. O. i A. O. w ten sposób, że zniósł współwłasność praw majątkowych opisanych w pkt I które przyznał wnioskodawczyni J. O. na wyłączną własność,

IV. zasądził od wnioskodawczyni J. O. na rzecz uczestnika postępowania A. O. tytułem spłaty kwotę 16.600 złotych płatną w terminie roku od chwili uprawomocnienia się niniejszego postanowienia wraz z ustawowymi odsetkami w sytuacji opóźnienia w zapłacie,

V. rozstrzygnął, iż uczestnicy postępowania ponoszą koszty postępowania w częściach równych,

VI. nakazał ściągnąć od uczestnika postępowania A. O. z zasądzonych w pkt IV świadczenia na rzecz Skarbu Państwa kwotę 1.283,51 złotych tytułem niezapłaconych kosztów sądowych,

VII. odstąpił od obciążania wnioskodawczyni J. O. nie uiszczonymi kosztami sądowymi,

VIII. przyznał biegłemu Z. W. wynagrodzenie za sporządzenie opinii w niniejszej sprawie (rachunek (...)) w kwocie 1.567,02 złotych.

Sąd Rejonowy wydał rozstrzygnięcie w oparciu o następujący stan faktyczny:

J. O. oraz A. O. zawarli przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w L. związek małżeński w dniu 24 grudnia 1980 roku.

J. O. oraz A. O. zarówno przed zawarciem małżeństwa, jak i w czasie jego trwania nie zawierali umowy wyłączającej, ograniczającej lub rozszerzającej ustawową wspólność majątkową małżeńską. Wspólność powyższa nie została także zniesiona w drodze orzeczenia sądu.

J. O. oraz A. O. w dniu 26 czerwca 1996 roku nabyli od Skarbu Państwa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa prawo własności nieruchomości lokalowej położonej w miejscowości K. nr 13/7 o powierzchni 45,70 m dla którego Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...), którego aktualna wartość wynosi 8 1.000 złotych z prawem własności której związany jest udział w 1387/10000 w nieruchomości wspólnej dla której Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...). W oparciu o wskazaną umowę uczestnicy postępowania nabyli również prawo własności nieruchomości gruntowej, oznaczonej numerem ewidencyjnym (...), położonej w miejscowości K. o powierzchni 0,0371 ha, dla której Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...), której aktualna wartość wynosi 2000 złotych. Cena za powyższe nieruchomości została zapłacona w okresie trwania małżeństwa uczestników postępowania.

W okresie trwania małżeństwa A. O. nadużywał alkoholu, na który przeznaczal znaczną część uzyskiwanego wynagrodzenia za pracę.

Wyrokiem z dnia 28 grudnia 2009 roku tut. Sądu Zamiejscowego VII Wydziału Grodzkiego w P. A. O. został skazany za to, że w okresie od stycznia 2005 r. do 14 września 2009 r. w K., fizycznie i psychicznie znęcał się nad w ten sposób, iż będąc pod wpływem alkoholu, bez powodu wszczynał awantury domowe, podczas których ubliżał wnioskodawczyni stawami powszechnie uznanymi za wulgarne i obraźliwe, groził pozbawieniem życia, szarpał za odzież i bił rękoma po twarzy tj. czyn z art. 207 § 1 kodeksu karnego na karę roku pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na okres dwóch lat oraz zobowiązano uczestnika do powstrzymywania się od nad używania alkoholu.

Wyrokiem z dnia 14 czerwca 2011 roku, sygnatura akt X RC 2219/06 Sąd Okręgowy w Szczecinie rozwiązał przez rozwód małżeństwo J. O. oraz A. O. z winy K. O.. Wyrok uprawomocnił się w dniu 06 lipca 2011 roku.

W tych okolicznościach faktycznych sąd uznał wniosek za zasadny. Na wstępie sąd zważył, że kwestia podziału majątku wspólnego została w sposób częściowy uregulowana w art. art. 43 k.r.o. i art. 567 § 1 i 2 k.p.c. W pozostałym zakresie ustawodawca posłużył się szeregiem odesłań nakazujących Sądowi odpowiednie stosowanie przepisów o wspólności majątku spadkowego i dziale spadku (art. 46 k.r.o.), zniesienia współwłasności (art. 688 k.p.c.) oraz przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 1035 k.c.).

W dalszej części wskazał, iż w sprawie jest bezsporne, że uczestnicy postępowania byli małżeństwem i łączył ich ustrój ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej. Nie stanowi również przedmiotu sporu, że powyższa wspólność majątkowa ustała na podstawie prawomocnego wyroku z dnia 14 czerwca 2011 roku Sądu Okręgowego w Szczecinie, który uprawomocnił się w dniu 06 lipca 2011 roku. Sąd dodał, że stosownie do dyspozycji art. 1037 § 1 k.c. w związku z art. 46 k.r.o. podział majątku wspólnego może nastąpić na mocy umowy bądź na podstawie orzeczenia Sądu.

Zważył kolejno, że uczestnicy postępowania nie zawarli umowy o podział majątku wspólnego. Tym samym wnioskodawczyni była uprawniona do domagania się podziału majątku wspólnego na drodze postępowania sądowego.

Następnie sąd wskazał, że zgodnie z powszechnie przyjętym poglądem doktryny i judykatury [M. S. (w:) Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem (pod red. K. Piaseckiego), Wydawnictwo (...), W. 2001. s. 245] podział majątku wspólnego obejmuje co do zasady te przedmioty majątkowe, które były składnikami majątku wspólnego w chwili ustania wspólności ustawowej i które istnieją w chwili dokonywania podziału. W przypadku przedmiotów, które w powyższej dacie nie istnieją, bierze się pod uwagę przyczyny i sposób utraty danej rzeczy. Podstawowe znaczenie w niniejszej sprawie miało określenie składu i wartości majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską. W tym kontekście sąd podał, że art. 31 k.r.o. stanowi, że z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Z przepisu powyższego wynika, że zasadą jest, iż przedmiot majątkowy nabyty w czasie trwania wspólności ustawowej wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków, niezależnie od tego, czy stroną czynności prawnej, której skutkiem jest nabycie przedmiotu majątkowego, są oboje małżonkowie, czy jedno z nich. Decydujący jest bowiem przede wszystkim czas nabycia określonej rzeczy lub prawa majątkowego. W rozpoznawanej sprawie uczestnicy postępowania byli zgodni, iż w skład majątku wspólnego wchodzi;

- prawo własności nieruchomości lokalowej położonej w miejscowości K. nr 13/7 o powierzchni 45,70 m², dla którego Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...), z prawem własności, której związany jest udział w 1387/10000 w nieruchomości wspólnej dla której Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...),

- prawo własności nieruchomości gruntowej, oznaczonej numerem ewidencyjnym (...), położonej w miejscowości K. o powierzchni 0,0371 ha, dla której Sąd Rejonowy w Stargardzie Szczecińskim Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych w P. prowadzi księgę wieczystą numer (...).

Sąd ustalił w oparciu o opinię z dnia 11 maja 2012 roku wartość nieruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego uczestników postępowania. W ocenie sądu przedmiotowa opinia zasługiwała w całości na uwzględnienie.

Została sporządzona przez kompetentny podmiot, dysponujący odpowiednią wiedzą specjalistyczną i doświadczeniem zawodowym. Biegły sporządzając powyższą opinię oparł się na całokształcie zebranego w sprawie materiału dowodowego, dokonał jego szczegółowej analizy i poddał weryfikacji. Zdaniem sądu opinia jest nadto jasna i pełna, a wnioski w niej zawarte zostały w sposób logiczny uzasadnione, uczestnicy zaś nie wnieśli do niej zastrzeżeń.

Kolejno sąd wskazał, że wnioskodawczyni pismem z dnia 22 lutego 2012 roku wniosła o zasądzenie od uczestnika postępowania kosztów utrzymania mieszkania w okresie od 01 stycznia 2010 roku do 31 grudnia 2011 roku (6.576,98 złotych koszty eksploatacyjne oraz 7.402,02 złotych kosztów mediów), przedkładając na powyższą okoliczność faktury. Sąd nie uwzględnił w tym zakresie roszczeń wnioskodawczyni J. O.. Dla skutecznego podniesienia roszczenia o uwzględnienie nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty, czy też poczynionych z majątku osobistego na majątek wspólny, konieczne jest wykazanie poniesionego nakładu oraz jego wartości na dzień orzekania. Przede wszystkim wskazał, iż wnioskodawczyni przedłożyła faktury na okoliczność poniesionych nakładów nie dołączając do nich dowodów zapłaty kwot wskazanych w przedłożonych fakturach. Ponadto uwzględniając okres, za jaki domagała się uczestniczka rozliczenia poczynionych przez nią nakładów na lokal mieszkalny tj. od 01 stycznia 2010 roku do 31 grudnia 2011 roku sąd stwierdził, że w tym okresie między uczestnikami postępowania istniała ustawowa wspólność małżeńska - do dnia 06 lipca 2011 roku, a uczestniczka nie wykazała, aby w tym okresie posiadała jakikolwiek majątek osobisty, z którego mogłaby czynić nakłady na majątek objęty wspólnością ustawową. Jedynie faktury z (...) z o.o w G. z dnia 02 sierpnia 2011 roku, 02 listopada 2011 roku, 03 lutego 2012 roku oraz faktury (...) S.A. z dnia 08 września 2011 roku, 09 listopada 2011 roku, 17 stycznia 2012 roku, a także z (...) S.A. z dnia 10 stycznia 2012 roku dotyczą należności z okresu po ustaniu wspólności ustawowej. Wnioskodawczyni nie dołączyła jednak do powyższych faktur dowodu ich opłacenia. Nadto sąd dodał, że należności wynikające z powyższych faktur dotyczą dostarczania tzw. mediów do lokalu uczestników, a uwzględniając, iż w okresie objętym powyższymi fakturami A. O. nie mieszkał z wnioskodawczynią, powyższych należności nie można- zdaniem sądu- uznać jako nakład wnioskodawczyni na majątek wspólny.

Analizując dalej sąd podkreślił, że zgodnie z art. 43 § 1 k.r.o. zasadą jest, że oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym. Wyjątek od tej zasady przewiduje § 2 tegoż przepisu, który stanowi, że (...) z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku (...). Omawiany przepis określa dwie przesłanki ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym. Pierwszą jest niejednakowy sposób przyczyniania się małżonków do powstania tego majątku. Drugą stanowią ważne powody". Obie przesłanki muszą być spełnione łącznie i pozostawać w określonej relacji. Kolejno sąd podał, że stosownie do utrwalonego poglądu doktryny i judykatury - przy ocenie istnienia „ważnych powodów” należy mieć na uwadze całokształt postępowania małżonków w czasie trwania wspólności majątkowej w zakresie wykonywania ciężących na nich obowiązków względem rodziny, którą przez swój związek założyli. Z tego względu artykuł 43 § 2 k.r.o. może mieć zastosowanie nie w każdym wypadku faktycznej nierówności przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego, lecz tylko w tych wypadkach, gdy małżonek, przeciwko któremu skierowane jest żądanie ustalenia nierównego udziału, w sposób rażący lub upoczywy nie przyczynia się do powstania dorobku stosownie do posiadanych sił i możliwości zarobkowych. Pod pojęciem „przyczynienia się” małżonków do powstania majątku wspólnego, którego sprecyzowanie - jak podkreśla się w piśmiennictwie - natrafia na trudności, należy rozumieć nie tylko działania małżonków prowadzące bezpośrednio do powiększenia substancji majątku wspólnego, ale całokształt ich starań o założoną przez zawarcie małżeństwa rodzinę i zaspokojenie jej potrzeb. O stopniu tego przyczynienia się nie decyduje wyłącznie wysokość zarobków lub innych dochodów osiąganych przez małżonków. Dla jego określenia ma znaczenie także np. nakład pracy przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym (uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2003 roku, IV CKN 278/01, Monitor Prawniczy 2004/6/276).

W rozpoznawanej sprawie sąd w oparciu o zebrany materiał dowodowy ustalił, iż J. O. przyczyniła się do powstania majątku wspólnego w 80 %, a wnioskodawca w 20 %. W sprawie bezsporna była okoliczność, iż uczestnik postępowania A. O. przez większą część trwania związku małżeńskiego nadużywał alkoholu. Uczestnik początkowo wprawdzie pracował, jednak zarobione pieniądze przeznaczał głównie na alkohol. J. O. natomiast przez cały okres

trwania związku małżeńskiego zajmowała się prowadzeniem domu oraz wychowaniem trójki dzieci, a z czasem zaczęła pracować. Sąd podkreślił, że wykazywała się ona bardzo dużą starannością o domowe finanse oraz dbałością o domowy budżet. Zważył przy tym, że J. O. z uwagi na nadużywanie alkoholu przez A. O., nie mogła liczyć na pomoc uczestnika w prowadzeniu domu i wychowaniu wspólnych dzieci. Wręcz przeciwnie w toku trwania małżeństwa uczestnik pod wpływem alkoholu wszczywał awantury oraz znęcał się nad żoną, za co został prawomocnie skazany. Nie bez znaczenia- zdaniem sądu- jest też fakt, iż rozwód uczestników orzeczono z winy A. O.. Reasumując w okresie trwania małżeństwa A. O. dopuszczał się czynów godzących w dobro rodziny, naruszających obowiązki wynikające z art. 23 k.r.o. Dalej sąd wskazał, że małżonkowie uzyskali bonifikatę przy wykupie mieszkania z uwagi na pracę wnioskodawczynie w Państwowych Gospodarstwach Rolnych. Sąd przeanalizował wnikliwie wszystkie dowody przedłożone przez uczestniczkę, które miały wykazać, iż przyczyniła się ona w większym niż uczestnik stopniu do powstania majątku wspólnego i uznał za wystarczające przedłożone w tym zakresie dokumenty jako potwierdzające problemy A. O. z nadużywaniem przez niego alkoholu, co powodowało przeznaczanie znacznych środków na ten cel. Z tego względu sąd orzekł jak w pkt II sentencji postanowienia.

W dalszej części sąd wskazał, że uczestnicy byli zgodni, aby nieruchomości nabyte w trakcie trwania małżeństwa przyznać na wyłączną własność wnioskodawczynie. Z powyższych względów sąd orzekł jak w punkcie III postanowienia. Wartość przyznanego wnioskodawczynie na wyłączność majątku wspólnego określona została na 83.000 zł. Wobec czego sąd uznał, że uczestnikowi należy się spłata jego udziału w wysokości 20 % tj. w kwocie 16600 złotych.

Ustalając termin uiszczenia spłaty zasądzonej na rzecz uczestnika sąd wziął pod uwagę, że wnioskodawczynie jest osobą niezamożną, zaś kwota spłaty znaczna. Wszystkie te okoliczności spowodowały, że termin spłaty musi być odpowiednio długi. Sąd o kosztach postępowania orzekł w punkcie IV postanowienia. Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 520 k.p.c.

Zgodnie z art. 83 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jeżeli przepisy ustawy przewidują obowiązek działania i dokonywania czynności połączonej z wydatkami z urzędu, sąd zarządzi wykonanie tej czynności, a kwotę potrzebną na ich pokrycie wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Dotyczy to także dopuszczenia i przeprowadzenia przez sąd z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę. W orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatkach, stosując odpowiednio przepisy art. 113 (art. 83 ust. 2). Natomiast zgodnie z art. 113 ust. 1 w/w ustawy kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub, których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Na koszty sądowe w niniejszej sprawie złożyły się: 1567,02 zł- tytułem kosztów sporządzenia opinii przez biegłego Z. W. oraz 1000 zł- tytułem nieuiszczonej opłaty od wniosku. Z uwagi na fakt, iż wnioskodawczynie oraz uczestnik byli w jednakowym stopniu zainteresowani wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie Sąd uznał, iż powinni oni zostać zobowiązani do uiszczenia nieopłaconych kosztów sądowych w jednakowym zakresie w związku z tym orzeczono jak w punkcie VI postanowienia. Mając jednak na względzie, że wnioskodawczynie została uprzednio zwolniona od ponoszenia opłaty sądowej, a także została zobowiązana do spłaty uczestnika w kwocie 16.600 zł, sąd odstąpił od obciążania jej kwotą 783,51 zł tytułem kosztów postępowania, uznając, że przekracza to jej możliwości majątkowe.

Sąd przyznał biegłemu Z. W. wynagrodzenie w wysokości 1.567,02 zł. Powyższa kwota wynika z przedstawionego przez biegłego rachunku i karty pracy. Zdaniem sądu odpowiada ona rzeczywistemu nakładowi pracy i pozostaje w zgodzie z aktualnie obowiązującymi stawkami. Z tych względów na podstawie art. 288 k.p.c. w zw. z 2 ust. 1 i 3 oraz 5 i 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 roku w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 46, poz. 254 ze zm.), sąd orzekł jak w punkcie VI sentencji.

Apelację od postanowienia sądu złożyła wnioskodawczynie i zaskarżając je w całości wniosła o jego zmianę. Skarżąca zakwestionowała rozstrzygnięcie sądu w zakresie ustalenia nierównych udziałów i związanym z tym rozstrzygnięciem obowiązkiem spłaty na rzecz uczestnika. W tym zakresie wskazała, że przez cały okres trwania małżeństwa przyczyniła się do powstania majątku wspólnego. Początkowo zajmowała się dziećmi, następnie podjęła

zatrudnienie, by zapewnić byt rodzinie. Podkreśliła nadto, iż jej sytuacja finansowania jest na tyle ciężka, że nie pozwala na spłatę uczestnika, zwłaszcza, że na utrzymaniu wnioskodawczynie pozostaje syn. Dodała także, że sąd nie uwzględnił nakładów poczynionych przez wnioskodawczynię, co powoduje, iż wydane rozstrzygnięcie jest dla apelującej krzywdzące.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawczynie uczestnik wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od wnioskodawczynie na swoją rzecz kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się o tyle uzasadniona, że doprowadziła do zmiany zaskarżonego postanowienia, jednakże z innych przyczyn niż podniesione w apelacji.

Jeśli chodzi o zarzut dotyczący ustalenia nierównych udziałów stron w majątku wspólnym, a więc zarzut naruszenia prawa materialnego, to Sąd Okręgowy nie znalazł zupełnie podstaw do zakwestionowania poczynionych przez sąd I instancji ustaleń w tym zakresie.

Treść art. 43 § 1 k.r.o., statuuje zasadę, że po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej i majątku, który był objęty tą wspólnością, udziały małżonków w majątku wspólnym są równe. Odstępstwa od tej reguły noszą charakter wyjątku i określa je art. 43 § 2 k.r.o. U podstaw art. 43 § 2 k.r.o. leży założenie, że tylko w małżeństwie prawidłowo funkcjonującym usprawiedliwione są równe udziały w majątku wspólnym, mimo że małżonkowie przyczyniali się do jego powstania w różnym stopniu. Opiera się ono na więzach osobistych i gospodarczych między małżonkami oraz na obowiązku wzajemnej pomocy. To założenie odpada jednak, gdy małżonek rażąco lub uporczywie naruszał swe obowiązki wobec rodziny bądź doprowadził do zawinionego rozkładu pożycia. Przepis art. 43 § 2 k.r.o. wskazuje na dwie przesłanki ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym, mianowicie niejednakowy sposób przyczyniania się małżonków do powstania tego majątku oraz „ważne powody”. Obie przesłanki muszą być spełnione łącznie i pozostawać w określonej relacji.

Przez ważne powody w orzecznictwie rozumie się takie okoliczności, które oceniane z punktu widzenia zasad współżycia społecznego sprzeciwiają się przyznaniu jednemu z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego do powstania, której ten małżonek się nie przyczynił. Przy ocenie istnienia ważnych powodów należy zatem mieć na względzie całokształt postępowania małżonków w czasie trwania wspólności majątkowej w zakresie wykonywania ciężących na nich obowiązków względem rodziny, którą przez swój związek założyli (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1972 r., III CRN 235/72, OSNCP 1973, nr 10, poz. 174, z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, OSNCP 1974, nr 11, poz. 89, z dnia 25 lipca 2000 r., III CKN 932/98, nie publ., z dnia 21 listopada 2002 r., III CKN 1018/00, nie publ.).

Z jednej strony żadne „ważne powody” nie uzasadniają same przez się ustalenia nierównych udziałów, jeżeli stopień przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego jest równy, z drugiej- różny stopień przyczynienia się małżonków do powstania tego majątku bierze się pod uwagę dopiero wtedy, gdy za ustaleniem nierównych udziałów przemawiają „ważne powody”.

Po przeanalizowaniu materiału dowodowego Sąd Okręgowy stwierdził, iż Sąd Rejonowy wyciągnął właściwe zeń wnioski i w sposób prawidłowy ustalił po pierwsze, że w sprawie zachodzą podstawy z art. 43 § 2 k.r.o. do ustalenia nierównych udziałów, po wtóre w sposób prawidłowy ustalił proporcje nierównych udziałów stron w majątku wspólnym.

Sąd Rejonowy wziął pod uwagę, iż uczestnik postępowania rażąco i uporczywie naruszał swoje obowiązki, doprowadzając w konsekwencji do zawinionego rozkładu pożycia. W tym zakresie uwzględnił zwłaszcza fakt, iż uczestnik przez większą część trwania związku małżeńskiego nadużywał alkoholu, wszczywał awantury i znęcał się nad żoną, za co został zresztą prawomocnie skazany. Istotnie więc, podziеляjąc celną argumentację Sądu Rejonowego, uczestnik niewątpliwie dopuszczał się czynów godzących w dobro rodziny i naruszających obowiązki spoczywające na

małżonkach. Sąd uwzględnił także to, że to w zasadzie wnioskodawczynie zajmowała się prowadzeniem gospodarstwa domowego, wychowaniem dzieci, a w późniejszym okresie podjęła także zatrudnienie dzięki, któremu małżonkowie uzyskali bonifikatę przy wykupie mieszkania. W świetle okoliczności tej sprawy postawa jednego z małżonków-uczestnika faktycznie odbiegała wyraźnie in minus od postawy wnioskodawczynie. Trafnie w konsekwencji sąd ustalił, iż wnioskodawczynie przyczyniła się do powstania majątku wspólnego w 80%, uczestnik zaś w 20%.

Ustosunkowując się do zarzutu apelacji wskazać należy, że art. 43 § 2 k.r.o. nie mówi o możliwości pozbawienia małżonka w całości udziału w majątku wspólnym, lecz jedynie o ustaleniu udziałów z uwzględnieniem stopnia, w jakim każdy z małżonków przyczynił się do powstania tego majątku. Owszem niekiedy ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym może polegać nawet na całkowitym pozbawieniu jednego z małżonków udziału w majątku wspólnym, nie mniej jednak rozstrzygnięcie takie zapaść może tylko w sytuacjach wyjątkowych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1968 r. III CRN 100/68). Takie zaś nie wystąpiły na gruncie analizowanej sprawy. Wnioskodawczynie przesłuchana na rozprawie w dniu 11 stycznia 2011 r. przyznała wszak, że uczestnik na zakup alkoholu przeznaczał wyłącznie środki uzyskane z prac dorywczych. Dochód, który uzyskiwał zaś z tytułu zatrudnienia, a następnie w formie renty przekazywał rodzinie (k. 58). Oznacza to, że uczestnik postępowania, choć w mniejszym stopniu aniżeli wnioskodawczynie, to jednak również przyczyniał się do zaspokajania potrzeb rodziny, a więc również partycypował w powstaniu majątku wspólnego. Skoro zatem uczestnik w pewnym zakresie wywiązywał się z obowiązków ciążyących na nim względem rodziny, to okoliczność ta sprzeciwiała się całkowitemu pozbawieniu go udziału w majątku wspólnym.

Kolejny zarzut apelacji koncentrował się wokół kwestii zaliczenia i ustalenia wysokości nakładów poczynionych przez wnioskodawczynie na majątek wspólny. Żądanie to jako uzasadnione co do zasady, znajduje swoje źródło w treści art. 45 § 1 k.r.o., stosownie do brzmienia, którego każdy z małżonków może domagać się zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku odrębnego na majątek wspólny. Założeniem tego przepisu jest doprowadzenie do przyznania małżonkowi, który poczynił nakłady na majątek wspólny ze swojego majątku, dopłatę o wartości równej aktywom, stanowiącym nakłady. Przez pojęcie nakładów z majątku odrębnego należy rozumieć zarówno użycie składników tego majątku na rzecz majątku wspólnego, jak również wartość osobistych świadczeń małżonka. Zwrotu nakładów i wydatków dokonuje się przy podziale majątku wspólnego, jeżeli ze względu na dobro rodziny sąd nie nakazał wcześniejszego zwrotu (art. 45 § 2 k.r.o.) Konsekwencją tego unormowania jest art. 567 § 1 k.p.c., według, którego w postępowaniu o podział majątku wspólnego sąd rozstrzyga między innymi o tym, jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia zostały dokonane z majątku wspólnego na rzecz majątku odrębnego jednego z małżonków i odwrotnie.

Wnioskodawczynie zgłosiła do rozliczenia kwotę 13.979 zł tytułem kosztów utrzymania mieszkania w okresie od 1 stycznia 2010 do 31 grudnia 2011 r. Dokonując oceny żądania wnioskodawczynie sąd uznał je za nieuzasadnione. Ustalenie to należy podzielić.

Dla skutecznego podniesienia roszczenia o uwzględnienie poczynionych z majątku osobistego na majątek wspólny, niezbędne jest wykazanie poniesionego nakładu oraz jego wartości. Oznacza to, że wnioskodawczynie chcąc uzyskać zwrot opłat winna była udokumentować fakt, ich poniesienia. Wnioskodawczynie tymczasem ograniczyła się w tym zakresie li tylko do przedłożenia faktur na okoliczność wysokości kosztów eksploatacyjnych oraz kosztów mediów. Nie dołączyła jednak dowodów wpłat, co nie było wystarczające do zasądzenia i rozliczenia kosztów związanych z utrzymaniem majątku wspólnego. Z tego względu Sąd Rejonowy prawidłowo przyjął, że wnioskodawczynie nie sprostала obowiązkowi dowodzenia, pomimo, że to na niej w tym względzie, zgodnie z regułą określoną treścią art. 6 k.c. spoczywał ów ciężar. Mało tego wnioskodawczynie nie wykazała także, by w okresie, za jaki domagała się zwrotu nakładów za lokal mieszkalny posiadała jakiegokolwiek majątek osobisty, z którego mogłaby czynić nakłady. W okresie tym, a konkretnie do dnia 6 lipca 2011 r. małżonkowie pozostawali zaś w ustroju ustawowej wspólności małżeńskiej. Tymczasem skutkiem poczynienia nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny jest przysporzenie majątkowe z uszczerbkiem dla majątku osobistego małżonka. Musi zachodzić więc związek pomiędzy przysporzeniem w jednym majątku a uszczerbkiem w drugim.

Niezależnie od powyższego apelująca nie dostrzega zupełnie, że gdy nakłady czynione są z majątku osobistego na majątek wspólny bądź to z majątku wspólnego na osobisty strony postępowania winny rozliczyć się wzajemnie stosownie do przysługujących im udziałów w majątku wspólnym. W sprawie niniejszej tymczasem sąd ustalił, że udział wnioskodawczynie w majątku wspólnym wynosi 80%. W tym samym procencie winna ona więc ponieść nakłady czynione na majątek wspólny.

Wszystko to przekonuje o trafności pierwszoinstancyjnego rozstrzygnięcia i w tym zakresie. Okoliczności faktyczne niniejszej sprawy dały jednak- zdaniem Sądu Okręgowego- podstawy do obniżenia kwoty spłaty zasądzonej na rzecz uczestnika, to z uwagi na zasady współżycia społecznego.

Ogólna tendencja w judykaturze i doktrynie jest taka, że przepis art. 5 k.c.- regulujący kwestię klauzuli zasad współżycia społecznego, może być stosowany w sytuacjach wyjątkowych i w sposób bardzo powściągliwy. Przepis ten będąc normą ogólną nie precyzuje, co należy rozumieć przez zasady współżycia społecznego. W piśmiennictwie prawniczym z ostatnich lat podkreśla się, że klauzule generalne wyrażają idee słuszności w prawie i wolności ludzi oraz odwołują się do powszechnie uznawanych wartości w kulturze naszego społeczeństwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1998 r., sygn. akt II CKN 928/97). Ujmując rzecz ogólnie można, więc przyjąć, że przez zasady współżycia społecznego należy rozumieć podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania. Można więc odwoływać się do takich znanych pojęć, jak „zasady słuszności”, „zasady uczciwego obrotu”, „zasady uczciwości” czy „lojalności”. Potrzebę istnienia w systemie prawa klauzul generalnych określa właściwie wyrażone w piśmiennictwie stwierdzenie, iż brak takich klauzul mógłby prowadzić do rozstrzygnięć formalnie zgodnych z prawem, ale w konkretnych sytuacjach niesłusznych, ponieważ nieuwzględniających w rozstrzyganych przypadkach uniwersalnych wartości składających się na pojęcie sprawiedliwości nie tylko formalnej, lecz i materialnej. Istotą prawa cywilnego jest strzeżenie praw podmiotowych, a zatem wszelkie rozstrzygnięcia prowadzące do redukcji bądź unicestwienia tych praw wymagają z jednej strony ostrożności, a z drugiej wnikliwego rozważenia wszystkich aspektów rozpoznawanego przypadku.

Dominujący pogląd trafie przyjmuje założenie, że poza nielicznymi wyjątkami, nie ma podstaw do generalnego wyłączenia art. 5 k.c. w poszczególnych kategoriach spraw, a to z tego względu, że zasady współżycia społecznego winny być z jednej strony czynnikiem oceny postaw i zachowań wszystkich uczestników życia społecznego, z drugiej zaś odwołanie się do klauzul generalnych pozwala sądowi na uwzględnienie złożoności życia, umożliwiając mu realizację zasady słuszności w orzekaniu. Wychodząc z takiego założenia Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 22 stycznia 2009 r. III CSK 251/08 opowiedział się za możliwością zastosowania art. 5 k.c. jako podstawy obniżenia spłat lub dopłat z udziałów przy podziale majątku wspólnego i pogląd ten podziela Sąd Okręgowy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę.

Dopuszczalność takiej sądowej korekty musi być, rzecz jasna, usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami. Takowe niewątpliwie zaś zachodzą w rozpoznawanej sprawie. Przekonuje o tym sytuacja osobista i majątkowa obojga byłych małżonków.

Wobec tego, że postępowanie apelacyjne ma nie tylko charakter kontrolny, lecz w jego toku sąd II instancji ponownie rozpoznaje sprawę w granicach wniosków apelacji, Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z badania histopatologicznego wnioskodawczynie, skierowania do poradni specjalistycznej i skierowania do szpitala. Z treści tych dokumentów wynika, iż u wnioskodawczynie stwierdzono nowotwór złośliwy wątroby i przewodów żółciowych wewnątrzwątrobowych. Wnioskodawczynie niewątpliwie więc znalazła się w trudnej sytuacji życiowej. W obliczu powyższego wykonanie przez uczestnika prawa do żądania spłaty wartości jego udziału w majątku wspólnym mogłoby prowadzić do oceny o nadużyciu prawa. Taki zaś stan rzecz prowadziłby do nie dającego pogodzić się z zasadami sprawiedliwości rozstrzygnięcia sprawy. Stan zdrowia niewątpliwie uniemożliwia wnioskodawczynie podjęcie zatrudnienia, pozostaje ona obecnie bez pracy. Wszystko to przekłada się na jej realne możliwości płatnicze. Uczestnik tymczasem- jak sam wskazał- pomimo, że od 20 lat otrzymuje świadczenie rentowe w wysokości 580 zł, podejmuje też prace dorywcze, z których osiąga dochód w kwocie od 1.000 zł do 3.000 zł miesięcznie (k. 110). Jego stan

zdrowia, inaczej niż w przypadku wnioskodawczynie, nie jest więc na tyle ciężki, by uniemożliwić mu wykonywanie zawodu.

W rezultacie Sąd Okręgowy doszedł do przekonania o potrzebie obniżenia spłaty należnej uczestnikowi postępowania do kwoty 10.000 zł. Termin jej płatności ustalony został do dnia 14 września 2014 r. wraz z ustawowymi odsetkami w razie opóźnienia w płatności zasądzonej kwoty. Termin ten uwzględnia z jednej strony sytuację wnioskodawczynie, z drugiej zaś nie narusza usprawiedliwionych interesów uczestnika. Jest to termin wynikający również w orzeczeniu Sądu Rejonowego, zatem skróceniu terminu sprzeciwiał się przepis art. 384 k.p.c., zakazujący orzekania na niekorzyść wnoszącego apelację.

Mając to na uwadze, Sąd Okręgowy, w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w punkcie 1 swego orzeczenia zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie IV.

W punkcie 2 Sąd Okręgowy oddalił apelację w pozostałym zakresie, za podstawę swojego rozstrzygnięcia przyjmując przepis art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego zawarte w punkcie 3 postanowienia oparto o treść art. 520 § 1 k.p.c. Zarówno wnioskodawczynie jak i uczestnik, w tym samym stopniu zainteresowani są podziałem majątku zgromadzonego w trakcie trwania związku małżeńskiego, zatem mają obowiązek ponieść koszty postępowania związane z ich udziałem w sprawie.